

Eesti Kohtunike Ühing

Hr Raivo Aeg
justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teadmiseks:
Hr Villu Kõve
Riigikohtu esimees
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie

Meie 12.06.2020

Pöördumine seoses Harju Maakohtus läbi viidud järelevalvega

13. mail 2020 avalikustas Justiitsministeerium Harju Maakohtus (HMK) läbi viidud järelevalve tulemused. Eesti Kohtunike Ühing (EKOÜ) leiab, et aruande koostajad on ära teinud olulise ja tänuväärse töö ning aruandes toodud ettepanekud menetlusseadustike muutmiseks väärivad edasist arutelu. Mitmed aruandes viidatud meetmed aitavad kindlasti edaspidi kiirendada ning tõhustada kriminaalasjade lahendamist. Ühtlasi kinnitab aruanne EKOÜ poolt juba mitmel korral avaldatud arvamust, et kohtumenetluste tõhustamiseks on mh vaja kriitiliselt hinnata kehtivate menetlusreeglite põhjendatust. Samuti leiab aruandega kinnitust, et HMK kohtunike töökoormuse probleem vajab püsivaid lahendusi, mille puhul ei saa välistada ka uute kohtuniku ametikohtade loomist. Ei saa jätta märkimata, et HMK kohtunike töökoormuse vähendamise vajadusele on varem korduvalt tähelepanu juhtinud HMK ise ja kohtute haldamise nõukoda, kuid sisulisi lahendusi sellele ei ole senini leitud.

Samas peab EKOÜ järelevalve läbiviimisega seotud **ministeeriumi ning ministri avalikke pöördumisi nende sisult ja väljendusviisilt murettekitavateks**. EKOÜ loodab, et võimalike uute sarnaste järelevalvete läbiviimisel suudab ministeerium kommunikatsioonivigu vältida. Lisaks leiab EKOÜ, et ministeerium ning muud valitsusasutused peaksid sarnastes kohtuid ja õigusemõistmist puudutavates küsimustes enne laiemale üldsusele suunatud sõnumite edastamist välja selgitama, kas esinevad mingid tegelikud probleemid ning mis on nende põhjuseks.

EKOÜ ei sea iseenesest kahtluse alla Justiitsministri kohtute seaduse (KS) § 45 lõikest 2 tulenevat õigust teostada järelevalvet kohtu esimehe kohustuste täitmise üle. Samas on siiski tegemist võimuharude ülese järelevalvega (täitevvõimu kontrolliga kohtute tegevuse üle). Seetõttu tuleb ministeeriumil nii kohtunikukonnale kui ka avalikkusele ühemõtteliselt selgitada, mille üle järelevalvet teostatakse, mida seejuures kontrollitakse ning millised on järelevalve piirid. Järelevalvet puudutavad dokumendid ja informatsioon peavad olema kättesaadavad kohtu esimehele, kelle kohustuste täitmise üle järelevalvet

teostatakse, samuti asjaomase kohtu kohtunikele. Samuti tuleb üldsuse jaoks moonutusteta kajastada järelevalve tulemusi.

Kõnealuse järelevalve puhul on ministeeriumi ja ministri avalike sõnavõttudega loodud paraku mulje, et HMK tegevuses esines tõsiseid statistikast nähtavaid puudujääke, millised on edaspidi kõrvaldatavad tänu ministeeriumi tõhusale sekkumisele. Järelevalve tulemuste selgitamisel on ministeerium jätnud selgelt avaldamata, et valdav osa aruandes tehtud ettepanekutest ei ole seostatavad etteheidetega kohtu juhtimisele või kohtunike tööle konkreetsete kohtuasjade lahendamisel. EKoÜ hinnangul on ministri ja ministeeriumi avalik kommunikatsioon sellisena **kohtute sõltumatust ja kohtute mainet põhjendamatult kahjustav**.

Selgitame esitatud seisukohti allpool pikemalt.

- Harju Maakohtu kohtunikud ja kohtunikkond üldisemalt said alustatud järelevalvest teada 22. novembril 2019 avaldatud **Justiitsministeeriumi pressiteatest**, kus viidati HMK menetlusstatistikale ning väideti mh, et kohtusse sissetulevate kriminaalasjade arv väheneb, kuid menetlusajad pikenevad. Järelevalve aluseks olev haldusakt ehk justiitsministri käskkiri (nr 95) koostati alles nädal hiljem, 29. novembril 2019. EKoÜ-le teadaolevalt ei teavitanud ministeerium HMK kohtunikke ka muul viisil sellest, millistel põhjustel järelevalvet läbi viiakse ning milliseid eesmärke seejuures soovitakse saavutada. EKoÜ-le ei ole mõistetav, miks pidas Justiitsministeerium vajalikuks teavitada avalikkust järelevalve läbiviimisest mitu päeva enne seda, kui koostati järelevalve läbiviimise õiguslikuks aluseks olev haldusakt.

Lisaks on vajalik siinkohal rõhutada, et järelevalve ajendiks olnud Riigikohtu esimehe 7. novembri 2019 pöördumine Justiitsministeeriumile (kiri nr 7-7/19-677) oli algselt saadetud avaliku teabe seaduse § 35 lg 1 p 12 alusel üksnes asutusesiseks kasutuseks mõelduna (EKoÜ-le ei ole teada Riigikohtu sellise otsustuse täpsemad kaalutlused). Nimetatud juurdepääsupiirang võeti maha 29. novembril 2019, kuid kuni selle ajani oli ka kohtunikonna, sh HMK esimehe, **juurdepääs järelevalvega seonduvale infole oluliselt piiratud**.

- Kirjeldatud sündmuste käiku arvestades ei saa EKoÜ arvates pidada põhjendatuks HMK 43 kohtuniku poolt 29. novembril 2019 Justiitsministrile saadetud pöördumist, milles kohtunikud soovisid 22. novembri 2019 pressiteatele tuginedes saada selget teavet, mille kohta ministeerium plaanib järelevalvet läbi viia. Kuivõrd pressiteates oli viidatud kohtu tegevuse ning kohtuasjade suhtes järelevalve läbiviimisele, pidasid kohtunikud vajalikuks selgitada, et Justiitsministril puudub kehtivate õigusaktide kohaselt õigus teostada järelevalvet konkreetsete kohtuasjade üle. Arvestades kirjeldatud sündmuste käiku ning asjaolu, et varem ei ole KS § 45 lõikes 2 sätestatud järelevalvet läbi viidud, pole EKoÜ arvates põhjendatud Justiitsministri hinnangud, nagu ei oleks kohtunikud teemasse piisavalt süvenenud või oleks liiga emotsionaalsed (nt ajalehes "Postimees" 5. detsembril 2019 avaldatud intervjuu).
- Ülalviidatud 22. novembri 2019 pressiteate ja ministri 29. novembri 2019 käskkirja sisu on **oluliselt erinevad**. Käskkirjast tulenevalt on järelevalve esemeks üksnes see, kas HMK esimees on rakendanud kriminaalasjade üldmenetlustes tema pädevuses olevaid meetmeid, tagamaks asjade

mõistliku aja jooksul lahendamise ning kas rakendatud meetmed on olnud õigeaegsed ja kas midagi oleks pidanud veel tegema. Ülalviidatud Riigikohtu esimehe 7. novembri 2019 pöördumises ei ole samuti soovitud järelevalve läbiviimist üldistele statistilistele näitajatele tuginedes, vaid konkreetses kriminaalasjas kohtumenetluse venimise ja selle pinnalt mahukate kriminaalajade sujuva kohtuliku menetlemise takistuste tuvastamiseks ja lahenduste leidmiseks.

Lisaks loovad ministeeriumi 22. novembri 2019 pressiteates tehtud viited statistikast nähtuvale probleemile ebaõige ettekujutuse HMK tööst. HMK on enda poolt 26. novembri 2019 avaldatud pressiteates selgitanud, et statistiliste andmete alusel jõutakse üldmenetluses HMK-s keskmiselt lahendini 241 päevaga ning Eesti kohtutes keskmiselt 244 päevaga. Seega HMK statistika selles küsimuses riigi keskmisest oluliselt ei erine. Samuti ei ole HMK-s kõige suurem n-ö vanade asjade jääk.

- 13. mail 2020 avaldati ministeeriumi poolt järelevalvekomisjoni aruanne. Justiitsministeeriumi sama päeva pressiteates on märgitud, et järelevalve tulemusena pakkus komisjon välja lahendusi seaduse muutmiseks. Samas ei selgitatud, et **järelevalve tulemusena ei tuvastatud struktuurseid puudujääke Harju Maakohtu juhtimises või üldises töökorralduses**. Ometigi peaks just see olema järelevalve sisu ja eesmärki arvestades kõige olulisem järeldus. Valdav osa aruandes esitatud ettepanekutest (seaduste ja praktikate muutmiseks) ei ole tegelikult kujundatud kitsalt HMK järelevalve raames kogutud andmete alusel.
- Järelevalvekomisjoni aruande avaldamisele järgnevas kommunikatsioonis (nt ministri intervjuu 13. mai 2020 telesaates "Aktuaalne kaamera") on küll mööndud, et üldiselt on HMK esimees oma ülesannetega kohtu juhtimisel hakkama saanud. Samas on siiski viidatud üksikutele puudustele, kuid jäetud märkimata, et tuvastatud puuduste kõrvaldamine eeldab hoopis seaduste muutmist, konvoide tegevuse parandamist, HMK täiendavate ruumide tagamist jmt, mis ei ole seotud kohtu enda tegevuse ega kohtu esimehe töökorraldusega. Nende küsimustega tegelemine ja nende küsimuste lahendamine on Eesti kohtute haldusmudelit arvestades **eelkõige täitevvõimu, sh Justiitsministeeriumi, pädevuses**.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Parrest
Eesti Kohtunike Ühingu esimees